

*2007 წლის 21 მარტს ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდის ოფისში გაიმართა საჯარო დისკუსია თემაზე:
„რელიგიური უმცირესობები: უზილავი აგრესია, თუ დავიწყება და გულგრილობა?“.
გთავაზობთ დისკუსიის ჩანაწერს.*

მომხსენებლები:

- ბექა მინდიაშვილი – სახალხო დამცველთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის მთავრი ექსპერტი
- სერგო რატიანი – ფილოსოფოსი, ილია ჭავჭავაძის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი
- მალხაზ სონღულაშვილი – ევანგელურ-ბაპტისტური ეკლესიის ეპისკოპოსი

მოდერატორი: დავით პაიჭაძე

დავით პაიჭაძე – ჰაინრიჰ ბიოლის ფონდი განაგრძობს დისკუსიების ციკლს. დღეს ჩვენ რელიგიურ უმცირესობათა პრობლემებზე ვისაუბრებთ. ეს თემა ახლობელია მოდერატორისთვისაც, რადგან როგორც ჟურნალისტი, სშირად ვეხებოდი მას. ეს იყო დრო, როდესაც საქართველოში საზოგადოება აქტიურად არ გამოხატავდა საკუთარ დამოკიდებულებას იმის მიმართ, თუ როგორ ეკიდებოდნენ ხელისუფლება ან ცალკეული აგრესიული ჯგუფები რელიგიურ უმცირესობებს. პროტესტი იმ პერიოდში სამოქალაქო საზოგადოების ერთ ჯგუფში გამოხატული უკმაყოფილებით შემოიფარგლებოდა. ეს იყო და ეს. მერე შეიცვალა ხელისუფლება და რელიგიური ექსტრემისტების ერთი ნაწილი ციხეში აღმოჩნდა, ხოლო მეორე ნაწილის აქტიურობის შესახებ ფართო საზოგადოებას ახლა არაფერი ესმის. იმის თქმა მინდა, რომ ამ თემატიკას ჟურნალისტების ყურადღება მოაკლდა. როგორ ცხოვრობენ ახლა რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლები, როგორ ეკიდებიან მათ? არის თუ არა დისკრიმინაცია მათ წინააღმდეგ – საზოგადოების დამოკიდებულებას ამ საკითხებისადმი, ალბათ შეიძლება ეწოდოს გულგრილი. ჩვენს დღევანდელ დისკუსიასაც სათაურად შევურჩიეთ „რელიგიური უმცირესობები: უზილავი აგრესია თუ დავიწყება და გულგრილობა?“

მაგრამ, შესაძლოა საქმე სრულიად განსხვავებულ დეფინიციასთან გვექნდეს, თუმცა ტოლერანტობის რიგი მკვლევრები ამბობენ, რომ გულგრილობაც ტოლერანტობის ერთი ფორმა გახლავთ. არა აქვს მნიშვნელობა, ის ვის მიმართ იქნება გამოხატული, თუ არ ერჩი და გულგრილი ხარ, ეს ნიშნავს იმას, რომ შენ იწყნარებ მას და ცხოვრობ მის გვერდით.

დღევანდელ დისკუსიაზე ჩვენ გვინდა რამდენიმე მხრიდან შევხედოთ ამ საკითხს. დისკუსიის ძირითადი მომხსენებლები იქნებიან – ბ-ნი **სერგო რატიანი**, როგორც აკადემიური წრეების წარმომადგენელი, ფილოსოფოსი, ილია ჭავჭავაძის სახ. უნივერსიტეტის

ასოცირებული პროფესორი. ცოტა ხნის წინ გამოიცა ქართული საზოგადოების ღირებულებითი კვლევის შეჯამება. ბ-ნი სერგო ამ კვლევის შედეგებზე და კიდევ ერთი ახალი კვლევის შედეგებზე ისაუბრებს; ბ-ნი **ბექა მინდიაშვილი**, სახალხო დაცველის აპარატთან არსებული ტოლერანტობის ცენტრის მთავარი ექსპერტია. მას ყოველდღიური შეხება აქვს რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებთან და კარგად იცნობს მათ პრობლემებს; ბ-ნი **მალხაზ სონღულაშვილი**, ევანგელისტურ-ბაპტისტური ეკლესიის ეპისკოპოსი საქართველოში.

კიდევ ვიმეორებ, მედია არ აშუქებს ამ თემატიკას, მედიას ეს თემა არ აინტერესებს. ჩვენი დისკუსიის მიზანია ამ ინტერესის გაღვივება და გამოცოცხლება. ჩვენ დღეს ბ-ნ სერგოსგან იმასაც გავიგებთ, თუ საზოგადოების რა პროცენტი განეკუთვნება რელიგიურ უმცირესობებს, რა რაოდენობის ადამიანია იგნორირებული და რამდენი ადამიანის პრობლემატიკის მიმართ არ იჩენს დაინტერესებას საზოგადოება.

მალხაზ სონღულაშვილი – ვითარება იმასთან შედარებით, რაც ადრე იყო, ძალიან არის შეცვლილი. აღარც წიგნებს წვავენ ქუჩაში, მაგრამ იმასთან შედარებით, რაც უნდა იყოს, მაშინ, როცა ამდენი ხანი გავიდა დემოკრატიის მცდელობისა, ვითარება შთამბეჭდავი არ არის. რამდენიმე პოსტულატზე შეიძლება იყოს საუბარი. აქამდე რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენლებს ფიზიკურ და ვერბალურ შეურაცხყოფას აყენებდნენ. მსგავს მოვლენებს ახლა ადგილი აღარ აქვს, ადგილი აქვს უხილავ აგრესიას. მაგრამ მგონი, ეს არ უნდა იყოს უხილავი აგრესია, იმიტომ რომ მას კარგად ხედავენ არა მარტო ჩვენი ეკლესიის, არამედ სხვა რელიგიებისა და ორგანიზაციების წარმომადგენლებიც. ჩვენ ვხედავთ, რომ თუკი აქამდე ხდებოდა მათი შეურაცხყოფა და განაპირება, ახლა ხდება მათი ერთგვარ გეტოში მომწყვდევა. დამოკიდებულება ასეთია – ჩვენ ყველაფერი გავაკეთეთ იმისათვის, რომ თქვენთვის თავში აღარ ერტყათ, იყავით მშვიდად და ცხვირი აღარ გამოყოთ ამ გეტოდან. მონაწილეობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში რელიგიური უმცირესობებისთვის ფაქტობრივად შეუძლებელია. საინტერესოა, რელიგიური უმცირესობების დიდი ნაწილი, ძირითადად ქრისტიანული, პროტესტანტული და ევანგელური, ზოგჯერ კათოლიკური ეკლესიის წევრები, ხშირად სამსახურში იძულებულნი არიან დამალონ თავიანთი რელიგიური კუთვნილება. ეს, ვფიქრობ, კიდევ ერთი სამარცხვინო მოვლენაა, რომელთანაც ჩვენ გვაქვს საქმე.

ხილული დევნა ხდება როგორც ლუთერანული, ბაპტისტურ-ევანგელური და კათოლიკე ბავშვებისა სკოლაში, ასევე მასწავლებლებისაც, რომლებიც არ მიეკუთვნებიან მართლმადიდებლურ ეკლესიას. გაცნობებთ ამბავს, რომელიც რამდენიმე დღის წინ გადახდა ერთ-ერთი სკოლის გეოგრაფიის ბაპტისტ მასწავლებელს. ადგილობრივ ეპარქიას სკოლაში ჰყავს მეთვალთვალები, რომლებმაც უნდა გააკონტროლონ, ხომ არ ახდენს ეს მასწავლებელი პროზელიტიზმს. ეს არის უხეში ჩარევა სახელმწიფო ინსტიტუციის ცხოვრებასა და საქმიანობაში, და არ არის პირველი შემთხვევა. ამ მასწავლებელს ადგილობრივმა მღვდელმა დაკითხვაც მოუწყო. გარდა ამისა, არის ბევრი დეტალი, რომელიც რელიგიურ უმცირესობებს აიძულებს თავი მოიხარონ, როგორც საზოგადოების მეორეხარისხოვანმა ნაწილმა. თუკი რელიგიურ უმცირესობას ეთნიკური უმცირესობაც ერთვის, ისინი კიდევ უფრო იზოლირებულად და დამცირებულად გრძნობენ თავს ამ საზოგადოებაში. თუკი გაგრძელდება ამ ხალხის იზოლაციაში, გეტოში ყოფნა და შევიწროვება იმ გარემოში, რომელშიც ისინი იმყოფებიან, არის საფრთხე, რომ ეს ჩვენი ქვეყნის ინტეგრაციას ხელს არ შეუწყობს და ამას ექნება თავისი გამოვლინებები. ჩვენი ქვეყანა მაინც სიმბოლოებით მოქმედებს, საჭიროა გამოჩნდეს, რომ ხელისუფლებისათვის ყველა აღმსარებლობის ადამიანი არის სწორი. ეს ევალიტარიანული დამოკიდებულება ჯერჯერობით არ ჩანს. ჩვენი ხელისუფლება ბიზანტიური ხელისუფლებასავით იქცევა და გამოხატავს ბიზანტიურ პათოსს, სადაც არსებობს ერთი სახელმწიფო რელიგია და

დანარჩენ რელიგიებს, უბრალოდ, იტანენ. კონსტიტუციის მიხედვით, გაუგებარია, ეს რატომ ხდება. ამ საკითხს, რა თქმა უნდა, სჭირდება ყურადღების მიქცევა. აქ ითქვა, რომ რელიგიურ უმცირესობებს მოაკლდა ჟურნალისტების ყურადღება, არადა მათი ყურადღება მათ არასდროს ჰქონიათ, არც საბჭოთა, არც ზვიად გამსახურდიას პერიოდში და არც მის შემდეგ. რელიგიური უმცირესობების წარმომადგენელთა „ნიუსს“ არც საზოგადოებრივს, არც პოლიტიკური და რელიგიური შინაარსისას, ქართველი ჟურნალისტებისთვის ფასი არ აქვს.

დავით ჰაიჭაძე – ბ-ნი მალხაზის გამოსვლა რამდენიმე შეკითხვას წარმოშობს. თუ დავაკვირდებით ჩვენი ხელისუფლების წარმომადგენელთა საუბარს, ვერ დასწამებ მათ დისკრიმინაციულ დისკურსს ეთნიკური ნიშნით. შეიძლება, ვარდების რევოლუციამდელ პერიოდში ეს დისკურსი მეტნაკლებად გამოკვეთილი იყო, პრეზიდენტ შვეარდნაძესაც კი დაცდენია ერთი-ორი სიტყვა, მაგალითად, სომხების მისამართით, სადაც ამოიკითხავდი მას, დღევანდელ ხელისუფლებაში კი, ეს არ ხდება. რაც შეეხება ეთნიკურ განსხვავებებს, ის აქ თანაბარია. ბ-ნი მალხაზის ეს დაკვირვება, რომ რელიგიური განსხვავებებისადმი არათანაბარი დამოკიდებულება შენარჩუნებულია, ვფიქრობ, შესაძლოა, იქცეს დისკურსის საგნად. მინდა გავამახვილო ყურადღება გეგთიზაციის პრობლემაზეც. როგორც ჩანს, ეს არის საზოგადოების სპონტანური პოლიტიკა, იმ პირობებში, როცა არ არსებობს ხელისუფლების პოლიტიკა, ან არ არსებობს იმ ფორმით, როგორზეც ბ-ნმა მალხაზმა ისაუბრა. მოვნიშნოთ ეს ორი საკითხი და განვაგრძოთ საუბარი.

ბექა მინდიაშვილი – გაგაცნობთ ერთ შემთხვევას – 16 ნოემბერს, ტოლერანტობის დღესთან დაკავშირებით, იმ დინამიკის წარმოსაჩენად, რაც რევოლუციის შემდეგ შეინიშნება - როგორც პოზიტიური, ისე ნეგატიური, თუმცა პოზიტივმა, განსაკუთრებით რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი ძალადობის კუთხით, გადაწონა ნეგატიური - სახალხო დამცველის ოფისში არსებულ ტოლერანტობის ცენტრში ბრიფინგი გაემართეთ. ნეგატიური დინამიკა არსებობდა მანამდეც და ის სტრუქტურული თუ სისტემური პრობლემები დარჩა დღესაც. მაგრამ არსობრივად ახალ პრობლემებს ადგილი არ ჰქონია. აღარ შეიმჩნევა თვისობრივად ახალი პრობლემები. თუ 2001 წლიდან 2004 წლის ჩათვლით რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარი 800-მდე ფაქტია დაფიქსირებული, ეს ყველა მიმართულებით ხორციელდებოდა და საქართველოს სავიზიტო ბარათი იყო, მას შემდეგ, რაც სახელმწიფომ თავისი დამოკიდებულება მკაფიოდ გამოხატა რელიგიური ძალადობის მიმართ, შეიძლება გადაჭარბებული ძალითაც კი მოხდა მათი - ბასილ მაკალავიშვილის და დანაშაულებრივი ჯგუფის გაუენობელყოფა, მას შემდეგ 2005 წლის პირველ ნახევრამდე რელიგიურ ძალადობას ადგილი აღარ ჰქონია; ყოველ შემთხვევაში, ჩვენთვის ასეთი ფაქტები ცნობილი არ ყოფილა. სახალხო დაცველის ოფისში ასეთი ტიპის განცხადება აღარ შემოსულა. 2005 წლის შემდეგ ნელნელა იწყება ამ დანაშაულის შემთხვევები. თუმცა 2005 წლის მეორე ნახევრიდან დღემდე, ამ ხასიათის დანაშაულზე სახალხო დამცველის ოფისში სულ 55 განცხადებაა შემოსული. ეს არ გვაძლევს იმის უფლებას, რომ გულ-ხელი დავიკრიფოთ და მშვიდად ვიყოთ, ეს არის ძალიან სერიოზული ძალადობის ფაქტები და მათ შესახებ შემდეგ ვისაუბრებ.

ჩვენ განვაცხადეთ, რომ არსებობს მკაფიო პოზიტიური დინამიკა. ზუსტად 16 ნოემბერს, ღამის 11 საათზე დამიკავშირდა იეჰოვას მოწმე და რუსთავეში მშენებარე იეჰოვას მოწმეთა დარბაზზე განხორციელებული სასტიკი დარბევის შესახებ მაუწყა. ამ ტიპის ქმედებები ისევ არსებობს, თუმცა ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ სახელმწიფო რელიგიურ ძალადობას, განსაკუთრებით, ბოლო ერთი წლის განმავლობაში, ადექვატურად ეკიდება, ანუ სამართალდამცველი უწყებები ცდილობენ რეაგირებას. ამ ტიპის დანაშაული ხშირად დაკავშირებულია რომელიმე რელიგიური გაერთიანების მხრიდან თავისი მრწამსის ღიად

ქადაგებასთან, რაც ძირითადად იეპოვას მოწმეებისათვის არის დამახასიათებელი, და კონსტიტუციური საქმიანობაა მათი მხრიდან. ამ დროს ხდება დაპირისპირება. მათ შეურაცხყოფენ როგორც სიტყვიერად, ისე ფიზიკურად, ხშირ შემთხვევაში. და რაც მთავარია, ზოგჯერ ამ ტიპის კონფლიქტი სისტემურ ხასიათს იღებს. მაგალითად, რუსთავში ბოლო ერთი წლის განმავლობაში 8 სხვადასხვა ასეთი ტიპის შემთხვევა დაფიქსირდა, მათ ორგანიზებული სახეც კი მიეცა. რუსთავში არსებობდა ექსტრემიზმით გამორჩეული ორგანიზაცია „ჯვარი“.

მისი ლიდერი ამჯერად სისხლის სამართლებრივ დევნაში იმყოფება და ახლა მიმალულია. რუსთავში ძლიერია, როგორც ჩანს, მუხტი, განსაკუთრებით ახალ რელიგიურ ორგანიზაციებთან დაპირისპირებისა, იეპოვას მოწმეების ოფისის მშენებლობასაც აქ ძალიან ორგანიზებული წინააღმდეგობა შეხვდა. მოახერხეს დაერაზმათ სკოლის პედაგოგები, ოფისის წინააღმდეგ მიმართულ აქციებში ბავშვებიც მონაწილეობდნენ. ისინი ქვებს ისროდნენ და შლიდნენ პლაკატებს წარწერებით – „დატოვეთ საქართველო“, „თქვენ ხართ ერის მოღალატეები“. რაც მთავარია, ამ ქმედებებს მედიამაც კარგად აუბა მხარი. „რუსთავი 2“-ის ერთ-ერთ საინფორმაციო გამოშვებაში გასულ აბსოლუტურად დაუბალანსებელ სიუჟეტში ჩაწერილი 6 რესპოდენტიდან მხოლოდ ერთი იყო იეპოვას მოწმე, დანარჩენები იეპოვას მოწმეთა მიმართ უკიდურეს ნეგატიურ დამოკიდებულებას გამოხატავდნენ, ერთ-ერთი სასულიერო პირი კი ამ სიუჟეტით პირდაპირ მოუწოდებდა საზოგადოებას ამ სენის წინააღმდეგ ყველა საშუალებით ბრძოლისაკენ. ეს მოხდა 2006 წლის 2 ნოემბერს, ათი დღის შემდეგ მართლაც არბევნ ამ ოფისს. აქ არის ძალადობის სტრუქტურა. ერთი მხრივ, მასში ჩართულია ეკლესია, და ჩემი აზრით, მართლმადიდებლური ეკლესიის პოზიცია დღესდღეობით, სამწუხაროდ, რელიგიური შეუწყნარებლობის აკუმულატორია.

ნეგატიური დამოკიდებულება არა მარტო ე.წ. ახალი რელიგიური გაერთიანებების მიმართ, არამედ ყველა რელიგიური გაერთიანების მიმართ, ეკლესიის, დეკლარირებული, ოფიციალური პოზიციაა. ეკლესიამ 1997 წელს დატოვა ეკლესიათა მსოფლიო საბჭო და ფაქტობრივად უარი განაცხადა ყოველგვარ დიალოგზე განსხვავებულ რელიგიურ გაერთიანებასთან, შემდეგაც ხშირად გაისმოდა შეუწყნარებლობისა და ძალადობის შემცველი მოწოდებები მაღალი იერარქიის სასულიერო პირების მხრიდან. თუმცა ამ ბოლო პერიოდში, შეიძლება ითქვას, ძალადობის შემცველ მოწოდებებს ადგილი აღარ აქვს, მაგრამ ის ფაქტი, რომ ეკლესია უკიდურესად ნეგატიურ დამოკიდებულებას ავლენს განსაკუთრებით ახალი რელიგიური გაერთიანებების მიმართ, სახეზეა, და ამ სტრუქტურის ძირითადი ნაწილია, ჩემი აზრით. შემდეგ ამას მხარს უბამს მედია, სკოლა, ბუნებრივია, ისინი ცდილობენ საზოგადოების აყოლიებას. ექსტრემისტული პოზიციების გამომხატველი ორგანიზაციები, თავის მხრივ, ცდილობენ საზოგადოების ორგანიზებას, და შემდეგ უკვე ბუნებრივად მოყვება ყოველივე ამას ძალადობის ფაქტი, როგორც ეს მოხდა რუსთავში.

ოფისს ღამის 11 საათზე დაესხნენ თავს. დარაჯს აიძულებდნენ გადაესახა პირჯვარი, უარეყო თავისი მრწამსი. ჩვენთვის მთავარ პრობლემას ქმნის, სამართალდამცველების არაადექვატური რეაგირება. ადილზე მისული სამართალდამცველები ხშირად იბნევიან, მათ არ იციან როგორ იმოქმედონ. რუსთავის შემთხვევაში ძალიან მკაფიოდ გამოჩნდა ეს. დარაჯი მიუთითებდა პოლიციას 200 მეტრის რადიუსში მდგარ დამრბევებზე, მაგრამ პოლიცია არ რეაგირებდა. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც მოხერხდა ჩვენთან დაკავშირება, ჩვენ კი, ჩვენის მხრივ, დაუეკავშირდით უფრო მაღალი რანგის სამართალდამცველებს, ხშირად პირველ პირებსაც, მოხდა ძალიან სწრაფი რეაგირება. ზუსტად ერთ საათში დააკავეს დარბევის მონაწილე 4 პირი. ნება ზოგადად არსებობს, მაგრამ საშუალო და დაბალი რგოლის თანამშრომლები დისკომფორტს განიცდიან ასეთი ტიპის დანაშაულისთვის პასუხის გაცემისას.

ერთი ასეთი შემთხვევა მოხდა წინასახალწლოდ. იეპოვას მოწმეები თბილისში ავრცელებდნენ თავიანთ ლიტერატურას. მათ გააჩერეს ადამიანი, რომელმაც მათ ფიზიკური

შეურაცხყოფა მიაყენა. პოლიციაში საშველად მისულებს იქ იგივე პირი დახვდათ და იქაც განმეორდა შეურაცხყოფა. შემდეგ აღმოჩნდა, რომ ეს პირი თავად იყო ყოფილი პოლიციელი. ამ შემთხვევაშიც, მხოლოდ ჩვენი ჩარევის შემდეგ, იმის შემდეგ, რაც გამოვიძიეთ მომხდარი, აღიძრა სისხლის სამართლებრივი დევნა ამ პირის მიმართ. სავარაუდოდ, ალბათ მასაც დააკავებენ. საშუალო და დაბალ რგოლში არსებობს რეაგირების პრობლემა. თუმცა, დაწყებული ბასილ მკალავიშვილის საქმიდან, სახელმწიფოს მკაფიოდ აქვს დეკლარირებული ის განწიზბობა, რომ იგი ადექვატურად უპასუხებს რელიგიურ ნიადაგზე მომხდარ დანაშაულებს. შესაბამისად, მაჩვენებელი რელიგიური ძალადობისა იკლებს. მაგრამ არსებობს ჩვენს საზოგადოებაში მყარად გამჯდარი პრობლემები, რაც პირველ რიგში სწორედ საზოგადოების რელიგიური გაერთიანებების მიმართ დამოკიდებულებაში გამოიხატება. არა აქვს მნიშვნელობა, ისინი ტრადიციულია, თუ არატრადიციული. აქ გამოვყოფ ებრაულ თემს, რომლის მიმართაც ასეთი დამოკიდებულება არ შეიძინევა. დანარჩენი ყველა სხვა რელიგიური გაერთიანების მიმართ, მათ შორის, მუსლიმების მიმართაც, საზოგადოების დამოკიდებულება ან მკვეთრად ნეგატიურია და ეს განსაკუთრებით ახალ რელიგიურ გაერთიანებებს ეხება, ან უფრო ზომიერად ნეგატიური და ეს სურათი ძალიან კარგად აისახება განსაკუთრებით ბეჭდურ მედიაში.

ჩვენ ჩავატარეთ კვლევა მედიაში რელიგიური სტერეოტიპების, ნეგატიური სტერეოტიპების გამოსავლენად. პრობლემა, პირველ რიგში, დაკავშირებულია იმასთან, რომ არ არსებობს თანასწორი სამართლებრივი ბაზა, ანუ ისეთი სამართლებრივი ბაზა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემდა რელიგიურ გაერთიანებებს, თანასწორად ეგრძნოთ თავი დომინანტურ რელიგიასთან. ანუ, არსებობს კონსტიტუციური შეთანხმება, რომლის თანახმადაც მხოლოდ მართლმადიდებელ ეკლესიას ენიჭება უპირატესობა. ჩვენ არ ვამბობთ, რომ თავად კონსტიტუციური შეთანხმება არის დისკრიმინაციული, იმიტომ, რომ არ შეიძლება ორ სუბიექტს შორის გაფორმებული ხელშეკრულება იყოს დისკრიმინაციული, მაგრამ ეს პრობლემა ირიბად იწვევს დისკრიმინაციულ ფონს, რადგან იქ არ არის ნახსენები მესამე სუბიექტი. მაგალითად, თუკი მართლმადიდებელი სასულიერო პირი მთლიანად გათავისუფლებულია როგორც სამხედრო, ისე ალტერნატიული სამსახურიდან, ეს პრობლემა არსებობს ნებისმიერი სხვა რელიგიური გაერთიანების სასულიერო პირისათვის. თუკი მართლმადიდებლური ეკლესია მთლიანად არის გათავისუფლებული გადასახადებისგან საეკლესიო ნივთების წარმოებაზე ან იმპორტზე, ეს პრობლემა არსებობს სხვა ნებისმიერი რელიგიური გაერთიანებისთვის. ანუ სახელმწიფო ფაქტობრივად ამბობს: მე შენ გმიჯნავ რელიგიური ნიშნით და უპირატესობას ვანიჭებ დომინანტური რელიგიის წარმომადგენელს. თუკი სახელმწიფო იღებს ნაწილობრივ ვალდებულებას, დაუბრუნოს, რესტიტუცია მოახდინოს მე-19 და მე-20 საუკუნის დასაწყისში ჩამორთმეული ქონებისა, ანალოგიური ვალდებულება არა აქვს ნაკისრი სხვა რელიგიური გაერთიანებების მიმართ.

საქართველომ მოახერხა ერთი პრობლემის გადაწყვეტა, ოღონდ ნაწილობრივ. იგი რელიგიური გაერთიანებების სამართლებრივ სივრცეში არსებობას უკავშირდებოდა, ანუ 2005 წლის 6 აპრილამდე ამ შემთხვევას ანალოგი არ ჰქონია არც პოსტსაბჭოურ და არც – ალბათ – მთელ მსოფლიოში. რელიგიურ გაერთიანებებს მანამდე არ ჰქონიათ რეგისტრაციის საშუალება. რეგისტრირებული იყო მხოლოდ მართლმადიდებელი ეკლესია - საპატრიარქო -, ხოლო დანარჩენი სხვა რელიგიური გაერთიანებები სამართლებრივად არალეგიტიმურ ზონაში არსებობდნენ. 2005 წლის 6 აპრილს პარლამენტის მიერ სამოქალაქო კოდექსის 1509-ე მუხლში შეტანილი ცვლილებების თანახმად, რელიგიურ გაერთიანებებს შესაძლებლობა მიეცათ დარეგისტრირებულიყვნენ ფონდების ან კავშირების სახით. მე ვიცი, რომ ბევრი რელიგიური გაერთიანებისთვის, განსაკუთრებით ე.წ. (ჩემთვის მიუღებელია რელიგიების ასე დაყოფა) ტრადიციული კონფესიებისთვის, მიუღებელია ამ ფორმით რეგისტრაციის გავლა, ვინაიდან, როგორც ჩანს, დისკომფორტს ქმნის ასოციაციის ან ფონდის დასახელება; თუმცა, ზოგიერთ

ევროპულ ქვეყანაში, მაგალითად დიდ ბრიტანეთში, საფრანგეთში, პოლანდიაში, ასევე აშშ-ში, რელიგიური გაერთიანებები არსებობენ როგორც კულტურული ან საქველმოქმედო ფონდები ან ასოციაციები. თუმცა მესმის იმ რელიგიური გაერთიანებებისა ან კონფესიებისა, რომლებსაც სურთ მათი სტატუსი შესაბამისი იყოს და არც სტატუსის თვალსაზრისით არსებობდეს დისკრიმინაცია. სახალხო დამცველი ამ პრობლემის გადაჭრისთვის რეკომენდაციასაც იძლევა. მის საპარლამენტო ანგარიშში არის ნათქვამი იმის შესახებაც, რომ სახელმწიფო სავარაუდოდ უნდა წავიდეს ხელშეკრულების გაფორმების გზით რელიგიურ გაერთიანებებთან და ამ შემთხვევაში აღარ მოხდება გამიჯვნა ტრადიციულ და არატრადიციულ რელიგიურ გაერთიანებებს შორის. ყველასთან შესაძლებელია ხელშეკრულების გაფორმება, როგორც მაგალითად, ეს არის იტალიაში, სადაც სახელმწიფოსა და ვატიკანს შორის ანალოგიურად არსებობს კონკორდატი.

პრობლემები სამართლებრივი თვალსაზრისით გადაწყდა სკოლაში. თუმცა, საჯარო სკოლა არის ერთ-ერთი ყველაზე სერიოზული პრობლემა დღესაც, როგორც რელიგიის სწავლების თვალსაზრისით, ისე რელიგიური დისკრიმინაციის კუთხითაც, მაგრამ სამართლებრივად ეს პრობლემა მოგვარებულია. საჯარო სკოლების შესახებ ახალი კანონის თანახმად აკრძალულია პროზელიტიზმი, ინდოქტრინაცია და არაკადემიური მიზნით რელიგიური სიმბოლოების გამოფენა, თუმცა ისევ და ისევ სერიოზულად დგას ეს პრობლემა. სახალხო დამცველის ოფისში არსებულმა ტოლერანტობის ცენტრმა რელიგიათა საბჭოსთან ერთად შეიმუშავა კითხვარი რელიგიური დისკრიმინაციის შესახებ და ვფიქრობ, საზოგადოებისთვის საგანგაშო იქნება ამ კითხვარის პასუხები. წავიკითხავთ ერთ პასუხს, რომელსაც მოსწავლე გვაძლევს შეკითხვაზე, თუ რა იყო მისთვის ყველაზე სერიოზული პრობლემა, როგორც რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენლისათვის, სკოლაში. ამაზე მოსწავლის პასუხი ასეთია – როდესაც რელიგიის სწავლა დავიწყე (იგულისხმება რელიგია, რომელსაც ეს ბავშვი აღიარებს), მასწავლებელი დიდად მეწინააღმდეგებოდა და ბავშვებიც დამცინოდნენ და მეწინააღმდეგებოდნენ. მასწავლებელი დიდ იერიშზე მიდიოდა იეპოვას მოწმეებზე და ა.შ. ეს არის ტიპური პასუხი. ვიცი, რომ განათლების სამინისტროც შეწუხებულია ამ პრობლემის გამო, მაგრამ ვერ ახერხებს ნაბიჯების გადადგმას ამ პრობლემის მოსაგვარებლად. ამ ეტაპზე, ფაქტობრივად, არ არსებობს რელიგიის სწავლების შემუშავებული სტანდარტები და გეგმა. რელიგია ბევრ სკოლაში ისევ ძველი სახელმძღვანელოებით ისწავლება. განსაკუთრებით დისკრიმინაციულია სახელმძღვანელო „ქრისტეს გზა“. ეს არის კატეხიზმოს ტიპის სახელმძღვანელო ერთ რელიგიაზე მოსაქცევად (2002 წელს არის დამტკიცებული განათლების სამინისტროს მიერ) და რაც მთავარია, ასევე ექსკლუზიური უფლება ეძლევა საპატრიარქოს, მონაწილეობა მიიღოს სახელმძღვანელოების ექსპერტიზასა და სასწავლო პროგრამების შემუშავებასა და ახალგაზრდობასთან ურთიერთობაში. 2005 წლის დასაწყისში განათლების სამინისტროსთან გაფორმებული მემორანდუმი პირდაპირ ავალდებულებს სამინისტროს, იმუშაოს საპატრიარქოსთან ერთად. რამდენადაც ჩემთვის არის ცნობილი, ეს ხორციელდება დღესაც.

ძალიან სერიოზული პრობლემაა სადაო ეკლესიების საკითხიც. ეს პრობლემა დგას კათოლიკური და სომეხთა წმინდა სამოციქულო ეკლესიის წინაშე და სახელმწიფოს არც მის გადასაჭრელად გადაუდგამს ნაბიჯი. ეს პრობლემა კიდევ უფრო გაღრმავდა სომეხთა სამოციქულო ეკლესიასთან დაკავშირებით. მას შემდეგ, რაც სომეხთა სამოციქულო ეკლესია უკვე ღიად მოითხოვა ამ პრობლემის გადაჭრას, საპატრიარქომ მიმართა საპასუხო ნაბიჯს, და ჩემი აზრით, აბსურდული გადაწყვეტილება მიიღო – სომხეთის ტერიტორიაზე დააფუძნა მართლმადიდებელი ეკლესიის ეპარქია იმ ადგილას, სადაც ქართველები არ ცხოვრობენ. იქ არის ძველი ტაძრები, თუმცა ჩემთვის ცნობილია სომხური ეკლესიის პოზიცია იმ ტაძრებთან დაკავშირებითაც, რომლებსაც საპატრიარქო საპასუხოდ მოითხოვს: თქვენ შეგიძლიათ, განახორციელოთ ამ ტაძრების მოვლა-პატრონობა კულტურული თვალსაზრისით, იქ არ ტარდება

ღვთისმსახურება. ეს არ არის ჯერჯერობით დეკლარირებული პოზიცია, მაგრამ დაახლოებით ასეთი იქნება სომხური ეკლესიის ოფიციალური პოზიცია. თუმცა ის ფაქტი, რომ 1921 წლამდე საქართველოში, თბილისში 40-მდე სომხური ეკლესია არსებობდა და დღეს მხოლოდ 2 ფუნქციონირებს, 5 კი უმძიმეს მდგომარეობაშია, რადგან არც მართლმადიდებელ და არც სომხულ ეკლესიას არ ეძლევა საშუალება იქ მსახურება აღადგინოს. ჯერჯერობით ამ პრობლემის გადაწყვეტას პირი არ უჩანს უახლოეს ხანში, და ძალიან სერიოზულ საფრთხეს ქმნის და ჩემი აზრით, დისკრიმინაციასაც ახორციელებს სომხური ეკლესიის მიმართ. ეს არის სახელმწიფოს გადასაწყვეტი პრობლემა, იმიტომ რომ სომხური ეკლესიები, ისევე როგორც თითქმის ყველა კათოლიკური ეკლესია, ე.წ. სადაო ეკლესიები, სახელმწიფოს ბალანსზეა და სახელმწიფომ უნდა გადადგას ეს ნაბიჯი. მაგრამ ბუნებრივია, რომ სახელმწიფო ერიდება იმ ინსტიტუციის პროტესტს და განაწყენებას, რომელსაც ყველაზე დიდი ნდობა აქვს დღეს საქართველოში.

კიდევ ერთი სერიოზული პრობლემა, რომელიც ძალიან დიდ გავლენას ახდენს საზოგადოების დამოკიდებულებაზე, მედიას უკავშირდება. თუ ავიღებთ ელექტრონულ მედიას, სრული იგნორირება ხდება ნებისმიერი რელიგიური უმცირესობისა, არც ერთი გადაცემა არ ეძღვნება რელიგიური უმცირესობების საქმიანობის გაშუქებას, განსხვავებით მართლმადიდებელი ეკლესიისგან. საინფორმაციო სიუჟეტებში არ ჩანს რელიგიური უმცირესობების ცხოვრების ამსახველი კადრები, თუმცა ელექტრონულ მედიაში შედარებით ერიდებიან კიდევ შეუწყნარებლობის გამოვლინებას რელიგიური უმცირესობების მიმართ. აქ რელიგიური უმცირესობების თემა, განსხვავებით ბეჭდვითი მედიისაგან, სადაც მთელი ნაკადია შეუწყნარებლობის, სტერეოტიპების და სტრუქტურირებაც კი შეიძლება ამ სტერეოტიპებისა, იგნორირებულია. ეს არის ძირითადი პრობლემები.

დავით პაიჭაძე – ბექამ რამდენიმე პრობლემა ჩამოაყალიბა. ვფიქრობ, არანაკლებ ყურადღას იქნება საკითხები, რომლებსაც ბ-ნი სერგო გაგვაცნობს. ბ-ნი ნოდარ ლადარია ყოველ ორშაბათს „24 საათში“ მოგვიწოდებს, რომ როდესაც ამა თუ იმ გამოკითხვის შედეგებზე ვსაუბრობთ, არ ვთქვით, რომ ეს არის მოსახლეობის გარკვეული პროცენტული რაოდენობა, არამედ ვთქვით, რომ ეს არის გამოკითხულთა მაჩვენებელი. ასე აღვიქვით ბ-ნ სერგოს ხელთ არსებული მონაცემებიც. თქვენ მოუსმინთ ბ-ნ სერგოს და თავად განსჯით, რამდენად სანუგეშოა მონაცემები, რომლებსაც გავეცნობით საზოგადოების რელიგიურ უმცირესობებთან დამოკიდებულების თვალსაზრისით.

სერგო რატიანი – რამდენიმე კვლევის შედეგს გაგვაცნობთ. ერთია „კავკასიის რესურს-ცენტრის“ მიერ ჩატარებული კვლევის მცირე ნაწილი, მეორე – ფონდ „ღია საზოგადოებაში“ ჩატარებული ღირებულებების კვლევის ნაწილი, და მესამე – საერთაშორისო კვლევის ფრაგმენტები.

“კავკასიის რესურს-ცენტრის” მიერ ჩატარებული კვლევისას რესპოდენტებს შემდეგი შეკითხვა დაესვათ – გთხოვთ, გვიპასუხოთ, როგორია თქვენი დამოკიდებულება სხვადასხვა რელიგიური აღმსარებლობის მიმართ, და კონკრეტული კითხვა: იმეგობრებდით თუ არა მათთან – პროცენტები, ჩემი აზრით, აღმაშფოთებელია. მიზეზი არ ვიცი, რა არის, მაგრამ ქართული საზოგადოება ამ გამოკითხვის შედეგების მიხედვით, განსაკუთრებით ლოიალურია კათოლიკეთა მიმართ. ფონდ „ღია საზოგადოებაში“ 2000 რესპოდენტი გამოიკითხა, აქ არ დამიზუსტებია გამოკითხულთა რაოდენობა. კვლევა მთელი საქართველოს მასშტაბით ჩატარდა. კათოლიკეებთან მეგობრობაზე 15%-დან იწყება პასუხი „არა“, გრიგორიანელებთან – 24%, მუსულმანთან –

29%, იეპოვას მოწმებთან – 66%, პროტესტანტებთან – 45%, იუდეველებთან – 32%. ბ-ნმა ბექამ აღნიშნა, რომ იუდეველების მიმართ საქართველოში ყველაზე ნაკლებად გამოითქმის საწინააღმდეგო, მაგრამ ეს მონაცემი საპირისპიროს ასახავს, ბაპტისტებთან – 56%. აღსანიშნავია, რომ გამოკითხვაში ბაპტისტები ყველა კითხვაში მეორე ადგილზე დგანან. სამუშაოსთან დაკავშირებით – 10% არ იმუშავებდა კათოლიკეებთან, გრიგორიანელთან – 16%, მუსულმანთან – 19%, იეპოვას მოწმესთან – 48%, პროტესტანტებთან – 33%, იუდეველთან – 23%, ბაპტისტთან კი – 40%.

მეზობლობასთან დაკავშირებით – აქაც დაახლოებით იგივე მაჩვენებლებია.

ვფიქრობ, სამარცხვინო მდგომარეობაა - კითხვაზე, იცხოვრებდნენ თუ არა ერთ ოჯახში, კათოლიკესთან ერთად ცხოვრებაზე უარს ამბობს 53%, გრიგორიანელებთან – 64%, იეპოვას მოწმებთან – 83%, პროტესტანტებთან – 74%, იუდეველებთან – 71%, ბაპტისტებთან – 78%.

ამ კითხვარს შეგვიძლია გადავავსოთ თავად ჩვენი საზოგადოების კვლევა რელიგიურობის კუთხით. 93% ჩვენი საზოგადოებისა, კითხვაზე, თუ რომელ რელიგიურ მიმდინარეობას მიეკუთვნება, აღიარებს, რომ რელიგიურია და მათგან 77% მართლმადიდებელია, 11% – ისლამის მიმდევარი, 2,3% – გრიგორიანელი, 1,6% – კათოლიკე, 0,5% – იეპოვას მოწმე, 0,3 – პროტესტანტი, იეზიდი – 0,1, ამ კითხვას არ პასუხობს 0,2%, 7% ამბობს, რომ არ არის რელიგიური.

რელიგიისადმი მიკუთვნებულობა ნიშნავს გარკვეული რიტუალისა და გარკვეულ ღირებულებათა სისტემის აღიარებას. გამოკითხვების მიხედვით, საქართველოში კვირაში ერთხელ ეკლესიაში დადის, ანუ ეკლესიური ცხოვრებით მხოლოდ 5-დან 11%-მდე ცხოვრობს.

როგორია ვითარება სხვა ქვეყნებში – ესპანეთში ეკლესიაში კვირაში ერთხელ – 26%, არგენტინაში – 25%, საფრანგეთში – 8%, დანიაში – 3%, უნგრეთში – 11%, ნორვეგიაში – 5%, მექსიკაში – 55%, აშშ-ში – 46% დადის.

ჩვენს საზოგადოებაში უცნაური ნიშნები შეიმჩნევა. ერთი მხრივ, უნდა ვთქვათ, რომ ჩვენ ვაკეთებთ პოსტსაბჭოთა საზოგადოების ანალიზს და მისთვის დამახასიათებელია, როგორც საბჭოთა საზოგადოების ნიშნები, ასევე – ტრადიციული საზოგადოების. უცნაური მუტაცია მოხდა ამ ორი ნიშნების. საქართველოს საზოგადოებაში რელიგია ესმით, როგორც გარკვეული ტრადიცია, ტრადიციისადმი მიკუთვნებულობა. ანუ, თუ მამა იყო მართლმადიდებელი, შვილიც მართლმადიდებელი უნდა იყოს. ქართულ საზოგადოებაში არის ტრადიციული საზოგადოების ნიშნები, მაგალითად, ისინი აღიარებენ ოჯახს და რწმენას, და თან მეორე მხრივ, რეალურად მორწმუნეთა რიცხვი საკმაოდ დაბალია. ეს არის ორი მოვლენის ძალიან უცნაური გადაჯაჭვა.

დიდია პროცენტი საზოგადოების, რომელსაც აუცილებლად მიაჩნია ეკლესიაში წასვლა, მაგრამ მხოლოდ დღესასწაულებზე, ან რიტუალებზე დასასწრებად. თუმცა, თავის მხრივ, არც 11% -ია ცოტა.

მეორე ნიშანი, რომელიც გარკვეულწილად ერთი და იგივეა, როგორც ტრადიციული, ისე საბჭოთა საზოგადოებისთვის – იგი უარყოფითად უყურებს მისთვის უცხო სარწმუნოებას და საერთოდ, უცხო რამეს. ქართული საზოგადოება, ჩემი აზრით, იმდენად დაშინებულია და იმდენად ნეგატიურად არის განწყობილი ყველაფერი უცხოს მიმართ, და იმდენად ძლიერია შიშის განცდა, რომ ვფიქრობ, ეს არის დამოკიდებულება არა მხოლოდ სხვა რელიგიების მიმართ, არამედ საზოგადოება ნეგატიურად არის განწყობილი ყველაფერ უცხოს მიმართ.

კიდევ ერთი ნიშანი, რომელიც თან ახლავს ტრადიციულ საზოგადოებასაც და საბჭოთა საზოგადოებასაც: მას არ აინტერესებს ადამიანის არჩევანი. მას არ აინტერესებს სხვისი რწმენა. მას აინტერესებს დაქვემდებარება და ამ დაქვემდებარების აღიარება. რეალურად, თუ თვალს გადავავლებთ ამ გამოკითხვების შედეგებს, 11% თუ არის რეალურად მორწმუნე, და კითხვაზე, მართლმადიდებელი ხარ თუ არა, პასუხობს უფრო მეტი. გამოდის, რომ აქ მოქმედებს მიკუთვნებულობა და აღიარება. თუ საქართველოში აღიარებულია, რომ მართლმადიდებლობა

ნიშნავს ნაციონალურს, გამოდის, რომ მე ეს უნდა ვთქვა, არა აქვს მნიშვნელობა, რა მწამს და არც იმ საზოგადოებისთვის არა აქვს მნიშვნელობა, მას მართლა სწამს თუ არა. თუ თვალს გადავავლებთ ისტორიას, ძველ დროში, ანტიკურობაში იყო ასეთი მიმართება, რომ ადამიანს უნდა ელიარებინა ის ღმერთები, რომლებიც იყო აღიარებული, ჭეშმარიტება კი სადაც უნდოდა, იქ უნდა ეძებნა. ქრისტიანობამ ეს მიმართება შეცვალა. ტრადიციული და საბჭოთა საზოგადოების ეს დამოკიდებულებაა უცნაურად გადაეჯაჭვა ამ მხრივაც.

კიდევ ერთი მომენტი – თვითგადარჩენის ინსტინქტი. ამ გამოკითხვების შედეგებიდან გამომდინარე, ძალიან მარტივად შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ჩვენ არა ვართ თანამედროვე ტიპის საზოგადოება. ჩვენ ჯერ-ჯერობით შეუძღვარი თანამედროვე საზოგადოება ვართ. ასეთ მდგომარეობას ზოგი სოციოლოგი ერთობას უწოდებს, მაგრამ ეს არ არის საზოგადოება. საზოგადოება და ერთობა განსხვავდება ერთმანეთისგან. ერთობა არის ერთ იდეას დაქვემდებარებულ ადამიანთა შეკრება, საზოგადოება კი - თანხმობასა და სოლიდარობაზე დამოკიდებული პიროვნებების გაერთიანებაა.

ჩვენთვის მნიშვნელოვანია მიკუთვნებულობა ტრადიციის მიმართ და აქ უნდა განვმარტო, რომ მიუხედავად იმისა, რომ რელიგია სახლობს ტრადიციაში, რელიგია და ტრადიცია ერთი და იგივე არ არის. რელიგიისათვის მნიშვნელოვანია თავისუფალი არჩევანი; ის, რომ ჩემი წინაპრები მართლმადიდებლები იყვნენ, ის, რომ მე ამ კულტურაში ვიზრდები, არის საფუძველი იმისათვის, რომ მეც მართლმადიდებელი გავხდე, მაგრამ რელიგია ნიშნავს თავისუფალ არჩევანს. ის, რომ მე მართლმადიდებელი მხოლოდ იმიტომ ვარ, რომ ჩემი წინაპრები იყვნენ მართლმადიდებლები, არის ტრადიციისა და წარსულის პრიმატის აღიარება. რაც შეეხება ერთობას, მე ვფიქრობ, რომ ეს საშინელი მოთხოვნილება, რომ შეიძლება რაღაცას არ აღიარებდე, მაგრამ მიუხედავად ამისა, მაინც თქვა, რომ ამის გჯერა და მას მიაკუთვნებ თავს მხოლოდ იმიტომ, რომ უნდა მიაკუთვნო თავი ერთობას, ეს დამოკიდებულება შესაძლებელია იმის გამოა, რომ ქართველი ხალხის ერთობა, ისტორიულად, არ ყოფილა წარმატებული ერთობა. ეს იყო მუდმივად დაპყრობილი ერთობა. საზოგადოების დაბადებისათვის, გაჩენისათვის და ჩამოყალიბებისათვის, თანამედროვე ტიპის საზოგადოებად ჩამოყალიბებისათვის, აუცილებელია ძალიან მდგრადი ერთობა.

შემდეგი ეტაპია პიროვნების თავისუფლება. ეს მომენტი იქ, სადაც ეს ერთობა არ ყოფილა ძლიერი, სადაც ეს ერთობა მუდმივად იყო დათრგუნული, შესაძლებელია მართლაც დღეს არის ამაზე გარკვეული ნოსტალგია და დღეს ხდება ამისი კომპენსირება. ამაზე მახსენდება ილია ჭავჭავაძის ლექსი “ქართლის დედა“, სადაც იგი ამბობს, „ძმობა, ერთობა, თავისუფლება“-ს. ძალიან მნიშვნელოვანია, რომ ილია თანამედროვეობის სამ ძირითად პრინციპს – ძმობა, თანასწორობა და თავისუფლება - ცვლის და ერთ-ერთ პრინციპს ანაცვლებს სხვა ცნებით. მას ამოაქვს „თანასწორობა“, რომელიც არის თანამედროვე საზოგადოების საფუძველი და დებს „ერთობას“. შეიძლება ითქვას, რომე ეს არის შეცდომა, ამას 21 წლის ილია ამბობს. ჩემი აზრით, ილია ხედავდა, რომ საზოგადოებისთვის, რომელიც არ არის გათავისუფლებული, ერთობა იყო ძალიან მნიშვნელოვანი. შეიძლება ეს ცვლილება არც არის ამასთან დაკავშირებული. შესაძლოა, ის ფაქტორია გასათვალისწინებელი, რომ ილია ამ დროს სანკტ-პეტერბურგში იმყოფებოდა და იმპერიაში „თანასწორობა“ სრულიად განსხვავებულ რაღაცას ნიშნავდა.

ჩვენი საზოგადოებისათვის დღეს პრობლემა არაა ის, რომ ჩვენ დღეს არ ვართ ჩამოყალიბებულები თანამედროვე საზოგადოებად. პრობლემაა ის, რომ ჩვენ არ ვიყავით წარმატებული ერთობა და დღეს ამ ერთობის კომპენსირება ხდება. დღეს მე ვიქნები შედარებით ოპტიმისტი და ვიტყვი, რომ ეს შეიძლება იყოს იმის საფუძველი, რომ ძლიერი ერთობა, თუნდაც ეს იყოს გაუგებარი ჩვენთვის, შეიძლება გადაიზარდოს საზოგადოებაში და ვფიქრობ, ერთობას ჩაანაცვლებს თანასწორობა და თანასწორობა იქნება ის საფუძველი, რომელიც ამ პრობლემებს მოშლის.

ჩვენს წინაშე დგას განათლების სერიოზული პრობლემაც. ერთ-ერთი შეკითხვა იყო, რამდენად ხართ დაინტერესებულნი რელიგიური ლიტერატურით და პასუხებია, მაგალითად, რომ 35% ამ რელიგიური საზოგადოებიდან საერთოდ არ კითხულობს რელიგიურ ლიტერატურას წელიწადში ერთხელაც კი.

დავით პაიჭაძე – აზრი ქართველების ტოლერანტობის შესახებ კულტივირებულია კომუნისტების დროს. მანამდე ძნელია მტკიცება იმისა, რომ ქართველები ძალიან შემწყნარებლები არიან. ამის აუცილებლობა შეიძლება არც იყო, თბილისი მაშინ გაცილებით ჭრელი ქალაქი იყო და იმპერიული ტოლერანტობის გარემო ქალაქში მაინც იყო შექმნილი. მითი ქართველთა ტოლერანტობის შესახებ - ეს არის უფრო გვიანი სოციალიზმის პროდუქტი. შესაძლოა, ქართველთა ტოლერანტობის შესახებ აზრის კულტივირება, თავისებური ბანგი იყო საიმისოდ, რომ შეეკავებინათ ის, რაც ამ გამოკითხვაში გამოვლინდა, რეალურად – შეუწყნარებლობა. კომუნისტურ იმპერიას თავისი ამოცანა ჰქონდა. მას არ აწყობდა კონფლიქტი არანაირ ნიადაგზე და მათ შორის, არც რელიგიის ნიადაგზე. ესეც იყო ერთ-ერთი მომენტი იმ შემწყნარებლობისა, თამამად შემიძლია ვთქვა, მითის კულტივირებისა. ახლა ეს მითი გაფანტულია, რაც არ ნიშნავს მაინცდამაინც იმას, რომ ჩვენ შეუწყნარებლები ვართ. ასეთი კითხვა მაქვს – როდესაც ასეთი გამოგნებელია გამოკითხვებში დისპროპორცია ამა თუ იმ რელიგიური უმცირესობის მიმდევართა რაოდენობასა და მათდამი ნეგატიურად განწყობილ ადამიანთა რაოდენობას შორის. შეიძლება თუ არა, რომ ის დამოკიდებულება, რაც აქ კვლევის შედეგებშია წარმოდგენილი - იუდეველთა და გრიგორიანელთა მიმართ - შეიძლება რომ უმნიშვნელო ცდომილებით გადავიდეს ებრაელებსა და სომხებზე?

სერგო რატიანი – რასაკვირველია.

დავით პაიჭაძე – ანუ, თქვენ გაქვთ კვლევა, რომელიც 100%-ით თუ არა, მაღალი პროცენტით ამთხვევს ეთნოსსა და რელიგიას?

სერგო რატიანი – რადგან აქ არის ტრადიციული დამოკიდებულებები, საქართველოს საზოგადოებისათვის, აქ არ არის მარტო ქართველებზე ლაპარაკი, აქ გრიგორიანელების მიმართ დამოკიდებულებაც ჩანს, ეს ჩვეულებრივი პოსტსაბჭოთა საზოგადოებაა, რომელსაც ასეთი დამოკიდებულება აქვს, სადაც რელიგიურობა და ეთნიკურობა გაიგივებულია აქვს და ამის მიმართ აქვს აგრესია.

სუსანა კალაშიანი – მე ვარ სომხური ეკლესიის მრევლი. ადამიანი, რომელიც დადის სომხურ ეკლესიაში, არის სომეხი, ჩვენს ეკლესიაში 99% დადის სომეხი. როცა საუბარია გრიგორიანელზე, ეს გულისხმობს სომეხს. და კიდევ, ტერმინი გრიგორიანელობა არ არის სწორი და სომხური ეკლესიისთვის ამ ტერმინის გამოყენება შეურაცხმყოფელია. ჩვენი ეკლესია არის სომხური სამოციქულო და სომეხი, რომელიც დადის ეკლესიაში, არის უბრალოდ ქრისტიანი და მეტი არაფერი. ჩვენს ეკლესიას ჰქვია სომეხთა სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესია.

სერგო რატიანი – ბ-ნი დავითის კითხვას აქვს მნიშვნელოვანი აზრი, რომ როდესაც ლაპარაკია სომხურ ეკლესიის შეახებ, მასთან ეროვნების მიმართებაზე. მე ეს მონაცემები არ მინახავს, მაგრამ ვკითხე ადამიანებს, რომლებმაც იმუშავეს ამ გამოკითხვაზე და მიპასუხეს, რომ

ეროვნული ნიშნის მიმართ, ეროვნების მიმართ შემწყნარებლობა ცოტა უფრო მაღალია. ეს ნიშნავს, რომ პოლიტიკორექტულები გავხდით და ამას უფრო ექცევა მნიშვნელობა. რეალურად ეს გვიჩვენებს, რომ როდესაც სომხური ეკლესიის წარმომადგენლის მიმართ არის ასეთი დამოკიდებულება, რომ მასთან არ იმეგობრებდნენ, რელიგიურობა განსაზღვრავს უფრო მაღალ დონეზე მიკუთვნებულობას ამ ერის მიმართ.

ბექა მინდიაშვილი – მეეჭვება, რომ რელიგიური და ეთნიკური ნიშანი ემთხვეოდეს ერთმანეთს იუდეველებთან და ებრაელებთან მიმართებით, იმიტომ რომ შესაძლებელია, იუდაიზმის მიმართ, როგორც რელიგიის მიმართ, იყოს ნაკლები შეუწყნარებლობა (მე ისევ ამ ფოკუსში ვუყურებ ყველაფერს). ერთადერთი კონფესია, რომელთანაც ამ ბოლო 15 წლის განმავლობაში მოხდა თანალოცვა, როცა პატრიარქმა და ებრაული თემის ლიდერმა ერთად წარმოთქვეს ფსალმუნები და დაანთეს სანთლები, არის იუდაიზმი. არ ვიცი, ეს რით არის განპირობებული, თუმცა მას შემდეგ, რაც ეს ფაქტი გახმოვანდა პრესაში, საპატრიარქომ გაავრცელა განცხადება იმის შესახებ, რომ პატრიარქს ფსალმუნთა ჟღერადობის მოსმენა სურდა ებრაულად. მაგრამ ფაქტია, რომ ერთადერთი კონფესია, ვისთანაც თანალოცვის ფაქტი მოხდა, იუდაიზმია. ეს მაშინ, როცა ძალიან ნეგატიურია დამოკიდებულება კათოლიკეებთან, ბაპტიტებთან, ანგლიკანებთან, იგივე სომხურ სამოციქულო ეკლესიასთან. არა მგონია, რომ სომხური სამოციქულო ეკლესიის, როგორც კონფესიის მიმართ არსებობდეს შეუწყნარებლობა, რამდენადაც არსებობს ეს გამჟღადარი, სტერეოტიპული დამოკიდებულება „სომეხის“ მიმართ. ეს კარგად ჩანს ანეკდოტებში.

დავით პაიჭაძე – მე მსურს ერთი საკითხი წამოვწიოთ – სულ ახლახანს გამოქვეყნდა ბოლო გამოკვლევა, სადაც მედია და პოლიტიკოსები სხვადასხვა კუთხით წარმოაჩენდნენ ამ კვლევის შედეგებს. ვგულისხმობ საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის, „გელაპის“ და კიდევ ერთი პატივდებული ინსტიტუტის ერთობლივ კვლევას. დადგენილი იყო ნდობის რეიტინგი და მისი მიხედვით, საქართველოს მართლმადიდებლური ეკლესია ნდობის მხრივ პირველ ადგილზეა. თუ თქვენი კვლევის შედეგები გვთავაზობს ასეთ რამეს – 96% ამბობს, რომ მორწმუნეა, მისი 77% კი ამბობს, რომ მართლმადიდებელ სარწმუნოებას აღიარებს და ამასთან ეკლესიაში სულ 11% დადის, თქვენ კი ამბობთ, რომ არცთუ ცოტაა, მაგრამ მაინც საგრძნობი სხვაობაა 77-სა და 11-ს შორის. იქნებ დაგვეშალა ნდობის ცნება. რას ნიშნავს ნდობა და მართლაც, ენდობიან თუ არა მართლმადიდებელ ეკლესიას. რა კომპონენტებად, რა მიმართებების ჯამად შეიძლება გავიაზროთ ეს ნდობა?

სერგო რატიანი – ჩვენს კვლევაში იყო ასეთი კითხვა – თუ პიროვნებისთვის რა როლს თამაშობს ეკლესია ყოველდღიური პრობლემების გადაწყვეტაში და აქ პროცენტი არის ძალიან მცირე. ანუ, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სხვადასხვა პრობლემების მოგვარებაში, იგივე განათლების საკითხში, სხვადასხვა სოციალური პრობლემების გადაჭრაში, მართლმადიდებელი ეკლესიის ჩართულობა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში არის საკმაოდ დაბალი. და სხვათა შორის, გამოკითხულთა ის ნაწილი, ვინც აღიარებს და ენდობა მართლმადიდებლურ ეკლესიას, აქაც ძალიან მნიშვნელოვანი პროცენტია ის, რომ მისთვის ყოველდღიურ ცხოვრებაში არანაირი მნიშვნელობა არა აქვს ამ მომენტს, მაშინ როცა დასავლურ საზოგადოებაში ეს პროცენტი ძალიან მაღალია.

გიორგი ზუციშვილი, კონფლიქტებისა და მოლაპარაკებების საერთაშორისო ცენტრი (ICCN) – ჩვენი საზოგადოება არის სპეციფიური საზოგადოება იმ თვალსაზრისით, რომ იმის დადგენა სოციალური გამოკითხვის შედეგად თუ სინამდვილეში ხალხი რას ამბობს, ძალიან ძნელია. იმიტომ, რომ ძალიან ბევრი ითქმის იმის გამო, რაც წარმოადგენს სოციალურ სტანდარტს, ან სტანდარტული პასუხები არსებობს, რომლებიც საჯაროდ გამოსვლაში ჭარბობს. ეს ძალიან კარგად იგრძნობა, როდესაც საუბარია ტაბუირებულ თემებზე. ტაბუირებულ თემებს თუ შეეხება, ვთქვათ, სქესობრივ საკითხებს, ოჯახურს, ვიღებთ სტანდარტული პასუხებს. იმიტომ, რომ მათ არ მოჰყვება დაცინვა. ეს არის თავდაცვის ფორმა. საზოგადოება ამ გზით ვერ მიიღებს ინფორმაციას. როცა გამოკითხვა ანონიმურია, იქ ადამიანი უფრო გახსნილია, მაგრამ იქ თვითცენზურა მოქმედებს, რომლის გამოც ადამიანი მაინც არ იხსნება. ეს არის სპეციფიკა და ამ სპეციფიკის ფონზე საერთოდ დგება საკითხი იმის შესახებ, თუ რა მეთოდები უნდა იყოს გამოყენებული. ეს კიდევ დაკავშირებულია იმასთან, რომ განათლებასა საჭირო, ამ დარგში განსაკუთრებით.